

ЮЛІАН ЦЕЛЕВИЧ: КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті автори простежили процес формування й становлення світоглядних позицій Ю.Целевича як особистості, висвітлили його культурно-освітню діяльність в тісному зв'язку з конкретно-історичною ситуацією на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. Розкрито місце й значення Ю.Целевича в народовському русі, простежено його участь у діяльності національно-культурних товариств Галичини (“Січ”, “Руська Бесіда”, “Просвіта”, “Наукове товариство імені Т.Шевченка” та ін.) другої половини XIX ст..

Ключові слова: Ю.Целевич, Галичина, товариство, інтелігенція, світоглядна позиція, навчання.

Розвиток і вдосконалення наукового знання було б неможливим без участі творчо обдарованих особистостей. Історична наука будь-якої країни завжди була пов'язана з діяльністю мислителів, які своєю активністю сприяли пробудженню національної свідомості й гордості за минуле свого народу.

Одним з активних будителів і сподвижників українського національного відродження XIX ст. був Юліан Целевич. Як талановитий історик, дослідник рідного краю, людина різнобічних інтересів, він залишив по собі колосальний за своїм значенням і важливістю слід.

На жаль, наразі в українській історіографії немає комплексного дослідження культурно-освітньої діяльності цієї непересічної особистості. Окремі статті, присвячені проблемі дослідження, опубліковані в газетах і журналах, обмежувалися лише аналізом його творчої спадщини та частково висвітлювали його діяльність на культурно-освітній ниві¹. Саме тому основне завдання нашого дослідження більш глибоко й ґрунтовно розкрити культурно-освітню діяльність Юліана Целевича в тісному зв'язку з конкретно-історичною ситуацією, що склалася в Західній Україні в другій половині XIX ст.

Юліан Целевич народився 23 березня 1843 р. у с. Павельче Станіславської округи в сім'ї сільського священика². Дитячі роки проходили в буремний період “Весни Народів”. Події тих років не могли не позначитися на свідомості малого Юліана та його подальшій долі. У 1853 р. батько віддає Юліана на навчання до Станіславівської державної гімназії, прагнучи, аби син отримав добру освіту³. Під час навчання у гімназії Ю.Целевич відзначався як здібний і старанний учень. Екзамен зрілості він склав із відзнакою в 1861 р. і вступив, послухавши поради батьків, до Львівської духовної семінарії на чотири роки. У ній він вивчав богословські науки, слухав курс лекцій з історії відомого професора доктора Цайсберга⁴.

Початок 1860-х рр. XIX ст. у Галичині можна охарактеризувати як період зародження і поширення серед освіченої молоді течії, що проголосила своїм основним завданням самовіддане служіння на благо простого народу. Прихильників цієї течії називали “українофілами”, або “народовцями”, а її формування відбувалося під впливом творів Т.Шевченка, М.Шашкевича, П.Куліша, Ю.Федьковича, а також ідей, висунутих “Руською трійцею” та Головною руською радою в 30–40-х рр. XIX ст. Народовці поширювали ідею самобутності та єдності українського етносу, на протигагу “москвофілам”, які відкидали існування українського народу як такого і вважали його частиною російського. Основним завданням, яке поставили перед собою народовці, було піднесення національної свідомості українства за допомогою пропаганди української мови й літератури. “Пізнання і просвіта народу” – таким був заклик народовців, які стали на бік народу з прагненням відновлення живого духу нації через його культурне і національне самоусвідомлення⁵.

Ще будучи семінаристом, Ю.Целевич належав до незначного кола сподвижників, які намагалися всіма силами направити своїх товаришів на шлях праці, на благо українського народу. Із цією метою він організував разом з однодумцями гурток, який займався видавництвом різноманітної літератури для народу⁶. У стінах семінарії сформувалися світоглядні позиції Целевича як щирого народовця, яким він залишився до кінця життя.

Закінчивши богословську науку в 1864 р., молодий Юліан навчався на філософському факультеті Львівського університету, а в наступному, 1865 р., продовжив навчання у Віденському університеті. У ньому він три роки слухав лекції з історії таких поважних професорів, як Білінгер, Єгер, Агибох та ін.⁷ Для тогочасного Віденського університету характерною особливістю була діяльність студентських товариств, які об'єднували представників одного народу для самодопомоги й налагодження відносин з іншими представниками. Серед слов'янських народів існували такі студентські товариства: "Славія" (чехи), "Татрана" (словаки), "Балкану" (болгари), "Огніска" (поляки). Навчаючись в університеті, Ю.Целевич наштовхнувся на несприйняття українців як окремої національності, більше того, українців нерідко ототожнювали з росіянами. Така ситуація була зумовлена значним поширенням теорії "автохтонності України-Русі з Москвою" та ідей "слов'янської взаємності" – "панславізму" російського історика М.Раєвського, які поширювали не тільки росіяни, а й, як зазначав А.Вахнянин, "українські сепаратисти" в особі москвофілів⁸. Розуміючи необхідність зміни ситуації, що склалася на той час, Ю.Целевич разом з А.Вахнянином та іншими свідомими українцями у 1866 р. заснували гурток "Січ", основним напрямом діяльності якого на тому етапі був показ багатой культури свого народу та ознайомлення з нею членів інших товариств. Із цією метою учасники гуртка влаштовували концерти, на які запрошували студентів не лише зі слов'янських товариств. Зокрема, в березні 1866 р., у п'яті роковини смерті Т.Шевченка, відбувся один із таких концертів. Ю.Целевич виступив на концерті із вступним словом, у якому не тільки ознайомив присутніх із життям Т.Шевченка, а й декламував його твори. Зустрівши з боку інших студентських товариств розуміння й підтримку, Ю.Целевич разом із А.Вахнянином, Ю.Медвицьким, І.Вахнянином, Д.Гладимовичем та іншими молодими "академіками", як називали тоді студентів, склали статут товариства "Січ" і подали його на розгляд властей⁹.

Рішенням Намісництва Нижньої Австрії й дирекції поліції у м. Відні від 15 листопада 1867 р. було отримано дозвіл на заснування українського студентського товариства "Січ"¹⁰. Метою товариства було проголошено єднання української молоді у Відні¹¹. Будучи одним із засновників товариства, Юліан Целевич протягом тривалого часу свого перебування у Відні брав активну участь у діяльності товариства, займав посаду завідувача бібліотеки, що нараховувала 1 266 книг у 1 637 томах і приносила чимало користі молодим українцям-галичанам¹². На загальних зборах 25 березня 1868 р. Юліана Целевича було обрано головою товариства¹³. За час його головування товариство проводило щотижня "вечорниці", на яких члени мали змогу не тільки спілкуватися, а й переглядати вистави, відвідувати концерти. Малозабезпеченим членам товариства надавалася допомога у вигляді позичок із каси товариства. Однак у листопаді 1868 р. Юліан Целевич залишив Відень у зв'язку із закінченням навчання, а вже 30 листопада 1868 р. "січовики" обирають його почесним членом¹⁴.

Екзамен на звання вчителя він успішно склав 16 листопада 1868 р. при гімназійно-професійній комісії у Відні¹⁵. З 30 жовтня 1869 р. Ю.Целевич обійняв посаду заступника вчителя у другій державній гімназії Львова¹⁶.

Поряд з основною працею, він активно включився в бурхливе життя українства. Зокрема, увійшов до складу створеного Галицьким сеймом 9 листопада 1869 р. "Наглядного комітету за діяльністю українського театру у Львові", в роботі якого брали участь також В.Льницький, М.Полянський, А.Вахнянин, М.Десницький, К.Рушкевич, М.Дует та ін. Члени комітету спостерігали за діяльністю театру та подавали звіти про його діяльність у сфері використання й поширення вистав українською мовою¹⁷. На засіданні театрального відділу "Руської Бесіди" 1 червня 1870 р. було вирішено запросити Юліана Целевича членом товариства як особу, що бере активну участь в управлінні справами театру¹⁸. Він займався також перекладом вистав українською мовою. Так, зокрема, переклав з італійської мови комедію у 3-х актах "Дивна пригода", яку театр з успіхом ставив в усіх великих містах Галичини¹⁹. Як член наглядової комісії, Целевич завжди допомагав театру, підтримуючи звернення до крайового відділу у справі допомоги субвенціями з крайового фонду²⁰.

Бажання національної самостійності, віра в кращу долю народу породили в серцях молодих українських інтелігентів 60-х рр. XIX ст. думку про створення товариства, яке б займалося просвітницькою роботою. Вони усвідомлювали, що "тільки через доведення народу до

належного освітнього рівня можна укріпити народ у його національності, породити в ньому ідею власної державності і зробити відмерлими всякі деструктивні ідеї москвофілів та денаціоналізаційну політику поляків”²¹. Закладене в 1868 р., товариство “Просвіта” поставило собі за мету поширення освіти серед українського народу. Творці товариства спрямували свої перші кроки на збір етнографічних матеріалів, щоб дати можливість інтелігенції пізнати народ. Однак після двох років праці вони переорієнтувалися на освітню діяльність серед народу. Із цією метою члени “Просвіти” активно поширювали серед населення україномовну літературу й готували до друку підручники з українською термінологією, надавали допомогу народним учителям та незаможній молоді²².

Членом товариства “Просвіта” Ю.Целевич став 11 травня 1870 р. на засіданні виділу. А вже на других загальних зборах “Просвіти”, що відбулися 14 травня 1870 р., його було обрано членом нового виділу товариства. Ю.Целевич отримав 29 голосів за свою кандидатуру з необхідних – 24²³. Із цього часу він активно поринає у справи товариства. Активна робота в товаристві була позначена, зокрема, його виступом на декламаційно-музичному вечорі в роковини смерті Т.Шевченка 18 лютого 1871 р. Він був редактором календарів “Просвіти”, у яких неодноразово публікувалися його історичні розвідки²⁴. Опікувався Ю.Целевич і долею незаможних учнів. Так, на засіданні “Просвіти” 6 травня 1871 р. з його ініціативи було вибрано комітет, який повинен був займатися збором і наданням відповідної допомоги²⁵. Ю.Целевич неодноразово й одноосібно робив внески у фонд допомоги бідним учням²⁶.

У жовтні 1871 р. Ю.Целевич переїхав до Станиславова, де з 25 жовтня зайняв посаду вчителя гімназії, на якій попрацював до 1875 р.²⁷. Тут він відзначився активною громадською позицією, чим заслужив пошану й став улюбленим професором студентської молоді. Невипадково Мелітон Бучинський у листі до Михайла Драгоманова від 25 січня 1872 р. писав: “Тут настав від падолиста професором гімназії Юліан Целевич, колись голова “Січі”, нині професор громадський, тай через малий час довів до того, що хлопці за ним, як в дим”²⁸.

Однією з форм культурно-освітньої діяльності народовців було проведення “вечорів” на вшанування пам’яті видатних діячів української культури. Перебуваючи в Станиславові, Юліан Целевич продовжував брати активну участь у культурному житті краю. У газеті “Правда” від 27 березня 1873 р. зокрема зазначено, що він був одним з авторів телеграми, яку надіслала українська інтелігенція м. Станиславова на ім’я організаторів вечорів на пошану пам’яті Т.Шевченка: “Помни великого родимця, най нас на все добре і величне наставляє, бо ж усі його завіти голосять торжество любові всесвітньої, любові Вітчизни, перемогу правди”²⁹. Юліан Целевич також був одним з організаторів музично-декламаторського вечора, присвяченого тридцятим роковинам смерті Маркіяна Шашкевича³⁰.

На запрошення дирекції Академічної гімназії у Львові, у якій з 31 травня 1873 р. було дозволено викладання навчальних предметів українською мовою, у листопаді 1876 р. Целевич переходить працювати на посаду вчителя історії та географії³¹. У “Справозданню гімназії про стан учительський” до крайової ради знаходимо характеристику, яку йому дала дирекція гімназії: “Целевич Юліан навчає добре, маючи добру практику в достойних закладах і отримав звідти хвалебні відгуки, маючи добру пам’ять і володіючи досконало датами, здав екзамен на посаду легко від одного предмету до іншого... Його метода навчання є не тільки добра, але і дієва. Він здатен переконувати і тим самим зосереджувати увагу спостерігаючих”³². Протягом багатьох років він залишався працювати професором гімназії, викладаючи історію і географію в другому, четвертому, шостому, восьмому класах. Ю.Целевич викладав також історію краю як надобов’язковий предмет у четвертому, шостому і восьмому класах³³. У звітах дирекції гімназії можна зустріти цікаву тенденцію щодо відвідування учнями курсу історії краю. Якщо у 1878 р. курс, що не був включений до програми навчання, відвідувало 43 учні, то вже 1888 р. їх кількість складала – 203³⁴. Учитель гімназії І.Громницький подавав таку характеристику Ю.Целевичу як педагогу: “Відданий цілою душею науці, зумів світлий цей учитель і знаменитий педагог на лекціях своїх скупчувати увагу молоді до свого предмету і будити в ній охоту до науки того предмету, так лиш рідко який і то хіба крайньо недбалий не виказував у нього поступу у науці”³⁵. Як бачимо, Юліану Целевичу вдавалося не тільки привернути увагу учнів, а й зацікавити їх історією рідного народу.

Поряд із працею в гімназії, Ю.Целевич залишається активним громадським діячем. На загальних зборах товариства “Просвіта” 15 червня 1876 р. він обирається до його виділу³⁶. Уже на наступному засіданні виділу “Просвіти”, 16 червня 1876 р., Юліана Целевича було обрано заступником голови товариства на один рік. За час перебування на посаді він зумів зробити для товариства низку важливих справ. Це й розробка нового статуту для читалень, і створення нових філій товариства в Станиславові та Коломиї³⁷. Як член виділу товариства, разом з О.Огоновським, А.Вахнянином, Ю.Романчуком, В.Лукич-Левицьким, він входив до складу комісії при Шкільній Краєвій Раді, що займалася підготовкою шкільних підручників українською мовою, а також, розробленням термінології³⁸. Починаючи з 1877 р. Целевич став постійним членом виділу товариства, продовжуючи водночас брати участь у справах “Просвіти”. На засіданні “Просвіти” 25 березня 1892 р. Целевичу було присвоєно звання почесного члена за той внесок, який він зробив для піднесення ролі товариства. Збори прийняли це рішення “з одушевленням одноголосно”⁴⁰.

На загальних зборах “Руської Бесіди”, 8 травня 1877 р., він увійшов до складу виділу⁴¹. Згодом, у 1880 р., Юліана Целевича було обрано головою товариства⁴². На цій посаді він перебував до 1884 р., і за цей час він спричинився до піднесення ролі українського театру. Вистави театру відбувалися українською мовою не залежно від того, якою мовою була написана п’єса. Як голова товариства, Ю.Целевич нерідко звертався до крайової влади з метою надання допомоги театру субвенціями⁴³.

Важке становище освітньої сфери в Галичині зумовило появу, 6 серпня 1881 р., “Українського педагогічного товариства”, яке поставило собі за мету: “промишляти над потребами руського народу на полі шкіл народних, середніх, вищих, займатись заснуванням руських шкіл...; надавати членам поміч як моральну, так і матеріальну”⁴⁴. Для реалізації поставлених завдань мали використовуватися такі засоби, як проведення публічних конференцій, відчитів (звітів) педагогічного і наукового змісту, подання меморандумів і петицій до владних структур у справі навчання в українських школах, видання часописів та навчальної літератури⁴⁵. Членом товариства Ю.Целевич став на засіданні правління товариства – 3 грудня 1881 р.⁴⁶. Це був так званий “петиційний” період, а також період становлення й самоутвердження товариства в громадсько-суспільному житті Галичини. Товариство активно відстоювало інтереси національного шкільництва, українського вчителя не тільки у сеймі, Міністерстві освіти, а й в інших державних інституціях⁴⁷. Будучи членом товариства, він неодноразово обирався членом контрольної комісії (1885, 1889, 1892 рр.), брав участь у загальних зборах товариства, де виступав з пропозиціями вдосконалення його діяльності, зокрема щодо видання органу товариства “Народний часопис”⁴⁸.

Зростаючий просвітницький рух серед галицької інтелігенції знайшов свій вияв у заснуванні 1873 року товариства ім. Шевченка, метою якого було видання літератури українською мовою не тільки для галицьких українців, а й для наддніпрянців. Саме останні були ініціаторами заснування товариства, особливо після урядових антиукраїнських репресій в Росії⁴⁹.

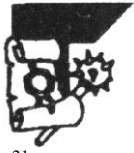
Участь у справах Товариства ім. Т.Шевченка Ю.Целевич розпочав як член редакційного комітету газети “Зоря”, що був створений 8 грудня 1884 р.. Він працював разом з М.Подолінським, Є.Цегельським, І.Франком⁵⁰. Дійсним членом товариства Ю.Целевич став 14 червня 1885 р. на других загальних зборах⁵¹. 27 березня 1890 р. його обрали заступником голови Товариства ім. Шевченка. Ю.Целевич неодноразово виступав із пропозицією видання наукового збірника товариства, однак, через ряд причин, видати перший том удалося аж у 1892 р.⁵². 23 листопада 1890 р. на засіданні виділу товариства Юліану Целевичу було запропоновано скласти лист до уряду у справі запровадження в школах та органах управління Галичини української мови. Але відповіді на лист товариство не отримало⁵³.

На ІХ загальних зборах Товариства ім. Т.Шевченка 13 березня 1892 р. у присутності 28 членів доктора Юліана Целевича 27 голосами було обрано головою товариства⁵⁴. На цих зборах з його ініціативи було розпочато процес реорганізації товариства в наукове й створено комісію на чолі з Ю.Целевичем з метою доопрацювання нового статуту⁵⁵. 2 травня 1892 р. на засіданні товариства Ю.Целевич повідомив, що зібрано матеріали до першого випуску “Наукового збірника”, а вже на засіданні 7 червня 1892 р. було ухвалено, що редактором збірника має бути той,

“хто надав підтримку – голова товариства проф. Юліан Целевич”⁵⁶. У листопаді 1892 р. вийшов друком перший том Записок Наукового товариства ім. Шевченка⁵⁷, що стало неординарною подією, оскільки із цього часу товариство стало науковим осередком українства. Поряд із працею над науковим збірником Ю.Целевич разом з А.Вахнянином за дорученням Шкільної Красної Ради готував підручник з “Історії краю” у частині “княжого та политовського періоду” для середніх шкіл з українською мовою викладання⁵⁸.

Отже, постать Юліана Целевича посідає чільне місце серед представників народництва другої половини XIX ст. Він своєю невтомною працею, як член і голова багатьох українських культурно-освітніх товариств, спричинився до піднесення та утвердження їх ролі в житті українського населення Галичини. Це знайшло відображення в поданні конкретних пропозицій не тільки щодо вдосконалення напрямів і шляхів освітньої роботи серед народу, а й у процесах реорганізації внутрішньої структури товариств, через внесення змін у їх статuti. Це своєю чергою приводило до розширення сфер їх впливу на культурне життя в Галичині. Водночас, будучи педагогом за покликанням, Юліан Целевич прагнув посіяти в душах своїх учнів зерно правди про долю рідного народу й виробити в них почуття гордості й любові до нього. Не менш важливою справою, якій він присвячував чимало часу, була підготовка підручників для шкіл з українською мовою навчання. На нашу думку, подальшим напрямом дослідження діяльності Ю.Целевича має стати аналіз його творчої спадщини як науковця.

1. Баб'як П. Целевич Юліан Андрійович / П. Баб'як // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2003. – Вип. 10. – С. 475–477; Барвінський Б. Д-р Юліан Целевич (23. III. 1843 – 24. XII. 1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів / Б. Барвінський. – Львів : Накл. НТШ, 1927. – 336 с.; Гаврилів Б. Галицьке краєзнавство. Ч. 1 : Історичні дослідження на Прикарпатті в XIX – поч. XX ст. / Б. Гаврилів. – Коломия : Вік, 1997. – 165 с.; Грабовецький В. Олекса Довбуш / В. Грабовецький. – Львів : Світ, 1994. – 272 с.; Історик, етнограф, педагог : матеріали міжвуз. наук. конф., присв. 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. – Івано-Франківськ, 1993. – 84 с.; Качкан В. Українське народознавство в іменах : навч. посіб. : у 2 ч. / В. Качкан. – К. : Либидь, 1994. – Ч. 1. – 336 с.; Педич В. Історична школа Михайла Грушевського у Львові / В. Педич. – Івано-Франківськ, 1997. – 208 с.
2. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 178 Крайовий шкільний комітет у м. Львові, оп. 1, спр. 102, арк. 9; Історик, етнограф, педагог : матеріали міжвуз. наук. конф., присв. 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 6.
3. Державний архів Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської обл.), ф. 292 Станіславська I державна гімназія ім. Романовського), оп. 1, спр. 2, арк. 5 зв.
4. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (ЛНБ. ВР), ф. 167 Львц II, спр. 3308, папка 97, арк. 14.
5. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / К. Левицький. – Львів : Вид-во друк. отців Василіан у Жовкві, 1926. – С. 110.
6. ЛНБ. ВР, ф. 167 Львц II, спр. 3308, папка 97, арк. 14.
7. Там само.
8. ЦДІАЛ України, ф. 834 Українське студентське товариство “Січ” у Відні, оп. 1, спр. 9, арк. 4–11.
9. Там само.
10. Там само, спр. 3, арк. 1.
11. Барвінський О. Літопис суспільної роботи і сили русинів австрійських / О. Барвінський. – Львів : Вид-во друк. т-ва ім. Шевченка, 1885. – С. 12.
12. Там само.
13. ЦДІАЛ України, ф. 834, оп. 1, спр. 10, арк. 11.
14. Там само, арк. 18–19.
15. Там само, ф. 178, оп. 1, спр. 102, арк. 9.
16. Там само.
17. Там само, ф. 514 Театральне товариство “Українська бесіда” у Львові, оп. 1, спр. 5, арк. 1; там само, спр. 30, арк. 1–2.
18. Там само, спр. 25, арк. 10.
19. Новинки // Діло. – 1885. – № 56. – 4 черв.
20. ЦДІАЛ України, ф. 514, оп. 1, спр. 25, арк. 10.

21. Там само, ф. 348 Товариство “Просвіта” м. Львів, оп. 1, спр. 6790, арк. 94.
22. Там само.
23. Там само, спр. 7628, арк. 19.
24. Там само, арк. 21; Перський С. Популярна історія товариства “Просвіта” / С. Перський. – Львів : Вид-во т-ва “Просвіта”, 1932. – С. 129.
25. ЦДІАЛ України, спр. 7628, арк. 23.
26. Новинки // Правда. – 1876. – Ч. 1. – 3 січ. – С. 44.
27. ЦДІАЛ України, ф. 178, оп. 1, спр. 102, арк. 9.
28. Переписка Михайла Драгоманова з Мелітоном Бучинським. 1871–1877. – Львів : Накл. НТШ, 1910. – С. 84.
29. Новинки // Правда. – 1873. – Ч. 3. – 27 берез. – С. 134–136.
30. Новинки // Правда. – 1873. – Ч. 10. – 13 лип. – С. 374–375.
31. ЦДІАЛ України, ф. 178, оп. 3, спр. 424, арк. 7–8.
32. Там само, спр. 301, арк. 29–30.
33. Там само, спр. 424, арк. 7; там само, спр. 427, арк. 14; там само, спр. 433, арк. 32; там само, спр. 447, арк. 19.
34. Там само, спр. 424, арк. 8; там само, спр. 447, арк. 20.
35. Держархів Івано-Франківської обл., ф. 292, оп. 1, спр. 2, арк. 49–50.
36. ЦДІАЛ України, ф. 348, оп. 1, спр. 7628, арк. 224; Загальні збори товариства “Просвіта” // Правда. – 1876. – Ч. 12. – 18 черв. – С. 480–482.
37. ЦДІАЛ України, спр. 7628, арк. 229–230, 249; Sprawozdania z działalności wydzielu товариства “Просвіта”, за рік адміністративний 1876/77. – Львів : Вид-во друк. т-ва ім. Шевченка, 1877. – С. 6.
38. Перський С. Популярна історія товариства “Просвіта” / С. Перський. – Львів : Вид-во т-ва “Просвіта”, 1932. – С. 120.
39. ЦДІАЛ України, ф. 348, оп. 1, спр. 7628, арк. 247–264.
40. Там само, спр. 7629, арк. 6.
41. Новинки // Правда. – 1877. – Ч. 9. – 3 трав. – С. 343.
42. ЦДІАЛ України, ф. 514 Театральне товариство “Українська бесіда” у Львові, оп. 1, спр. 5, арк. 13.
43. Там само, спр. 6, арк. 13–17.
44. Білавич Г. Українське педагогічне товариство “Рідна школа”: етапи становлення та розвитку / Г. Білавич // Товариство “Рідна школа”. Історія і сучасність : науковий альманах. Ч. 1. – Львів : Вид-во Львів. крайового т-ва “Рідна школа”, каф. педагогіки ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – С. 8.
45. Там само.
46. ЦДІАЛ України, ф. 206 Рідна школа. Українське педагогічне товариство у Львові, оп. 1, спр. 1, арк. 9.
47. Білавич Г. Назв. праця. – С. 8.
48. ЦДІАЛ України, ф. 206, оп. 1, спр. 1, арк. 9–96.
49. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / К. Левицький. – Львів : Вид-во друк. отців Василіан у Жовкві, 1926. – С. 142.
50. ЦДІАЛ України, ф. 309 Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів, оп. 1, спр. 30, арк. 9.
51. Там само, арк. 10; там само, спр. 371, арк. 16.
52. Там само, спр. 30, арк. 13; Новинки // Діло. – 1890. – № 64. – 1 квіт.
53. ЦДІАЛ України, спр. 30, арк. 14.
54. Там само, спр. 33, арк. 3–4; Всячина і новинки // Батьківщина. – 1892. – Ч. 10. – 18 берез.; Sprawozdania z działalności wydzielu товариства ім. Шевченка у Львові // Діло. – 1892. – № 48. – 13 берез.; Загальні збори наукового товариства ім. Шевченка // Правда. – 1893. – Т. XVII. – Май. – С. 269–273; Загальні збори наукового товариства ім. Шевченка // Учитель. – 1893. – Ч. 11. – 17 черв.
55. ЦДІАЛ України, спр. 30, арк. 57.
56. Там само, арк. 65.
57. Мороз М. Матеріали до хронології діяльності Наукового товариства ім. Шевченка (1873–1944 рр.). З історії Наукового товариства ім. Шевченка : (Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові). – Т. 10. – Львів, 1998. – С. 211.
58. Новинки // Діло. – 1892. – № 263. – 2 груд.

В статтє авторы исследовали процесс формирования и становления мировоззренческих позиций Ю.Целевича как личности, очертили его культурно-образовательную деятельность в тесной связи с конкретно-исторической ситуацией на западноукраинских землях второй половины XIX в. Также раскрыто место и значение Ю.Целевича в народническом движении, прослежено его участие в деятель-

ности национально-культурных обществ Галичины (“Сич”, “Русская Беседа”, “Просвита”, “Научное общество имени Т.Шевченко” и др.) второй половины XIX в.

Ключевые слова: Ю.Целевич, Галичина, общество, интеллигенция, мировоззренческая позиция, обучение.

In the article the authors traced the process of formation and development of worldview of Y.Tselevich as personality, highlighted its cultural and educational activities in close contact with the concrete historical situation at Western in the second half of the nineteenth century. Reveals the location and value of Y.Tselevich in populist movement, traced his involvement in the activities of national cultural societies Galician (“Sich”, “Ruska Besida”, “Prosvita”, “Scientific Society by Taras Shevchenko” etc.) of the second half of the 19 c.

Keywords: Y.Tselevich, Galicia, society, intellectuals, worldview, learning.

УДК 929:341.71

Ігор ГРИНИК

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ПАНЕЙКА НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

У статті висвітлено підсумки дипломатичної діяльності державного секретаря закордонних справ ЗУНР Василя Панейка на Паризькій мирній конференції. Проаналізовано ставлення країн Антанти до відновлених держав у Східній Європі, а саме: Польщі, Української Народної Республіки, Західно-Української Народної Республіки. У статті охарактеризовано проблеми впливу геополітичних факторів на шляху вирішення українського питання. З'ясовано причини зміни напрямів дипломатії ЗУНР і дипломатичних кроків В.Панейка. Досліджено значення дипломатичної діяльності В.Панейка для досягнення української державності.

Ключові слова: Паризька мирна конференція, Антанта, Східна Галичина, українське питання, ЗУНР, дипломатична місія.

За роки розбудови української держави вітчизняними дослідниками заповнено певний вакуум в історичній науці щодо повернення українському народові його визначних громадських діячів, науковців, політиків. Василь Лукич Панейко (1883–1956) належить до несправедливо малодосліджених постатей української історії, хоча вплив відомого громадсько-політичного діяча, талановитого дипломата й публіциста на суспільно-політичні процеси в Західній Україні в першій третині ХХ ст. є досить вагомим.

Ключовою подією в державотворчій діяльності В.Панейка стало його призначення 11 листопада 1918 р. на посаду Державного Секретаря закордонних справ ЗУНР. Актуальність теми зумовлена тим, що дипломатична діяльність В.Панейка в українській історичній науці висвітлена фрагментарно й до цього часу немає однозначної оцінки його діяльності на Паризькій мирній конференції.

Метою статті є з'ясування значення дипломатії В.Панейка стосовно визнання державами Антанти права українського народу на самостійне державно-політичне життя.

Наприкінці 1918 р. через відновлення Польської держави та проголошення Західно-Української Народної Республіки на порядку денному європейської політики з'явилося “східно-галицьке питання”, одне з найскладніших територіальних питань у Європі після Першої світової війни.

Доля ЗУНР залежала від багатьох розрахунків країн Антанти. Тоді більшість європейських політиків не вірили в життєздатність незалежної української держави й перед загрозою поширення соціалістичних революцій у Європі схилилися до думки, що їй потрібна сильна Польща, яка зможе протистояти більшовицькій Росії.

На початку 1919 р. український політикум починав розуміти, що здобути державну незалежність за допомогою власних сил, навіть за умови максимальної мобілізації людських,